

PROJEKT CERTIDoc

KOMPETENCE KNIHOVNICKÝCH A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ

*Miloslava Faitová, Západočeská univerzita
Zlata Houšková, Národní knihovna ČR*

Úvod

V roce 1999 vydal Svaz knihovníků a informačních pracovníků v edici Aktuality SKIP český překlad návrhu evropské směrnice **Průvodce znalostmi a dovednostmi evropských odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb**. Tento návrh formuloval předpokládané (potřebné, očekávané) znalosti a dovednosti vyžadované od evropských odborných pracovníků v oblasti knihovnických a informačních služeb. Návrh směrnice vznikl jako výsledek projektu DECIDoc a byl kolektivním dílem Evropské rady informačních asociací (ECIA). Projektu DECIDoc se kromě šesti zemí EU účastnilo Švýcarsko, Rumunsko a Česká republika. České znění tedy nebylo pouhým překladem cizího textu, bylo i výsledkem společné práce SKIP a ÚISK na problematice definování profesních kompetencí.

Eurosměrnice

Připomeňme si stručně principy ve směrnici použité. Směrnice obsahuje návrh kompetencí knihovnických a informačních pracovníků, přičemž pod pojmem kompetence se rozumí soubor znalostí a dovedností potřebných k vykonávání odborné praxe a pro profesionální chování. Základními prvky jsou vzdělání (znalosti a praktické know-how) a předpoklady (talent nebo přirozené sklony).

Diferenciace okruhů odborných znalostí a know-how umožnila vyměnovat celkem 30 jednotlivých oborů, rozdělených do 4 skupin:

1. skupina - Znalosti specifické pro knihovnické a informační služby.

Skupina obsahuje deset oborů, které by měl zvládat každý pracovník s tím, že míra zvládnutí se bude lišit podle specializace nebo funkce jednotlivých pracovníků.

Příklad: E01 Jednání s uživateli a klienty

E02 Znalost prostředí knihovnických a informačních služeb

2. skupina - Komunikační a příbuzné znalosti

Skupina obsahuje devět oborů týkajících se komunikačních dovedností.

Příklad: E11 Ústní komunikace

E13 Používání cizího jazyka

3. skupina - Řídící a informační znalosti

Skupina obsahuje deset oborů z oblasti řízení.

Příklad: E20 Administrativní práce

E25 Techniky instalace zařizování a vybavení informačního pracoviště

4. skupina – Další oblasti znalostí užitečných pro rozvoj KIS

Skupina obsahuje pouze jedinou oblast, a to základ znalostí použitelných v knihovnických a informačních službách z disciplín mimo informační obory (legislativa, psychologie aj.)

E30 Další oblasti znalostí užitečných pro rozvoj KIS

Jak je z výše uvedeného přehledu patrné, zatímco první skupina kompetencí slouží především (i když ne výlučně) knihovnickým a informačním pracovníkům, znalosti a dovednosti z druhé a třetí skupiny jsou společné mnoha dalším administrativním, ekonomickým a jiným profesím. Jejich popis ve směrnici je tudíž užší, jedná se pouze o aplikaci na podmínky knihovnických a informačních služeb.

Každá z kompetencí je ve směrnici popsána stručnou úvodní definicí, která shrnuje společný cíl, tedy to, co by měl pracovník v této oblasti znát a umět. Dále jsou uvedeny charakteristiky jednotlivých znalostí; vždy rozděleny do 4 úrovní:

1. Povědomí – pracovník zná základní prvky oboru, používá dané nástroje;
2. Znalost praxe a pracovních postupů - pracovník je schopen zacházet se základními nástroji oboru, vykonávat specializované úkony, předat jiné osobě praktické instrukce, je schopen komunikovat s odborníky o záležitostech oboru;

3. Efektivní využití nástrojů – pracovník si je vědom existence pracovních postupů a je schopen je definovat, diskutovat o nich a využívat je;

4. Efektivní využití metodologií - pracovník je schopen pracovní postup aplikovat i v jiných podmínkách, provádět zlepšovací úpravy nebo nalézat nové metody jeho užívání.

Po vydání českého přehledu tohoto návrhu kompetencí evropských profesionálů v knihovnické a informační činnosti pokračovaly další aktivity, které měly směrnici představit co nejširší veřejnosti:

- seznámení účastníků konference Knihovny současnosti 99' s vydáním publikace, se způsobem jejího využití a dopracování,
- zevrubné seznámení s obsahem publikace i aktivitami projektu DECI-Doc na odborné sekci "Vzdělávání knihovníků" na téže konferenci (účast 100 specialistů),
- distribuce publikace významným knihovnám v České republice, Univerzitě Karlově v Praze, Ministerstvu kultury ČR, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR,
- předání publikace Výzkumnému ústavu odborného školství s doporučením k využití při prověřování a schvalování učebních osnov

středních a vyšších odborných škol v oboru, předání publikace oborovým školám,

- vypracování expertního stanoviska k dalšímu vývoji vzdělávání v oboru s využitím některých principů zakotvených ve směrnici,
- připomínkování učebních plánů a osnov středoškolského oborového vzdělávání (VOŠIS v Brně) na základě některých principů obsažených ve směrnici a doporučení změn v intencích směrnice,
- propagace publikace na dalších odborných akcích v České republice a na Slovensku a také v odborném tisku, při níž byly knihovny vyzvány ke sdělování připomínek a stanovisek k jejímu obsahu,
- využití vybraných principů (požadavků) obsažených ve směrnici při koncipování nových typů rekvalifikačních a některých specializačních kurzů,
- předání publikace Úřadu pro státní informační systém k dalšímu využití v oblasti informačních služeb
- zpracování všestranné informace o cílech projektu DECIDoc a realizovaných aktivitách pro přípravu kompendia o projektech řešených v rámci programu LEONARDO DA VINCI v ČR.

Publikace v tištěné podobě byla poměrně brzy rozebrána, byla proto zveřejněna rovněž v podobě elektronické na webu SKIP (<http://skip.nkp.cz/KeStazeni/smernice.pdf>). Dalo by se tedy předpokládat, že školy i knihovny využijí směrnic v maximální míře a že se požadavky (kompetence) v ní formulované stanou obecně respektovanými a výchozími pro profesi knihovníků a informačních pracovníků. Bohužel pro počátečním zájmu se se směrnicí v knihovnách i školách dále pracovalo spíše výjimečně a dodnes její význam nebyl odbornou veřejností doceněn a směrnice adekvátně využita.

Projekt CERTIDoc

Jinak je tomu však v Evropě. V roce 2002 byl zahájen projekt CERTIDoc¹ jako pokračování projektu DECIDoc. Jedním z jeho hlavních úkolů je provést revizi a aktualizaci stávající směrnice tak, aby mohla být i nadále považována za společný evropský podklad pro definování kompetencí, znalostí, kvalifikací a schopností pracovníků v oblasti knihovnických a informačních služeb.

Zatímco DECIDoc popsal některé systémy udělování certifikátů pracovníkům v Evropě, analyzoval jejich charakteristiky a popsal nezbytná

---

¹ Projekt Certidoc je projektem tří profesních asociací: ADBS – L'Association des professionnels de l'information et de la documentation, DGI – Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis a SEDIC – Sociedad española de documentación e información científica; v letech 2002-2004 je financován z programu Leonardo da Vinci; další informace na <http://www.geneve.ch/heg/rad/projets/certidoc.html>

kritéria rozdílných systémů s cílem garantovat kompatibilitu těchto systémů mezi zeměmi navzájem, CERTIDoc jde dále. Zkoumá možnosti zavést Evropský systém certifikace v oboru knihovnických a informačních služeb. Přitom pojmem „certifikace“ nazývá formalizovaný a řízený proces uznání kvalifikace nebo obdržení certifikátu. Certifikát by měl potvrdit kompetenci konkrétní osoby odpovídající konkrétní úrovni v určitý moment. Přiznaná kompetence by měla korespondovat s úrovní definovanou ve směrnici.

Hlavní úkoly projektu CERTIDoc

1. Dotazníková akce zjišťující současný stav v udělování certifikátů v oboru knihovnických a informačních služeb v Evropě.
2. Systemizace a formalizace procesu certifikace. Implementace zásad pro proces certifikace a speciálních zásad pro evaluaci pracovníků .
3. Novela eurosměrnice „Průvodce znalostmi a dovednostmi evropských odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb“.
4. Rozvoj softwaru, který by podporoval auto-evaluaci kandidátů (pracovníků, kteří mají zájem o certifikaci).
5. Kontrola a testování programu certifikace vybranou skupinou informačních pracovníků.
6. Společná aktivita směřující k přípravě expertů, kteří se budou zabývat certifikací v celoevropském měřítku.
7. Rozvoj a realizace externí komunikace a marketingového plánu.

Z těchto úkolů řešitelé projektu dosud vyřešili první. Počátkem roku 2003 zaslali dotazník 94 profesním sdružením v evropských zemích. Vrátilo se 35 odpovědí, z nichž 31 s vyplněným dotazníkem bylo použito pro další práci. Výsledky průzkumu mj. ukázaly, že certifikace odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb probíhá zatím pouze v několika zemích (Rakousko, Francie, Německo, Španělsko, Velká Británie), ale většina respondentů projevila zájem o zapojení do evropského systému certifikace. Podrobné informace jsou uvedeny ve zprávě manažera projektu M. Rittbergera [2]. V České republice obdržel dotazník SKIP, který se k projektu CERTIDoc opět připojil. Dotazník byl vyplněn a zodpovězeny byly ty otázky, které bylo možno v současné situaci v České republice zodpovědět.

Skip se mimo to podílí také na řešení třetího úkolu projektu CERTIDoc – revizi a aktualizaci stávající směrnice. Za tím účelem vznikla pracovní skupina tvořená několika členy sekce vzdělávání a klubu vysokoškolských knihoven, která se intenzivně revizi směrnice věnuje. Její členové si nejprve rozdělili posuzování jednotlivých kompetencí tak, aby nemuseli všichni zpracovávat vše a zároveň aby každou z kompetencí posuzovali alespoň dva lidé, ovšem další vývoj ukázal, že je stejně nezbytné při práci vnímat „filozofii“ celé směrnice jako celku a udržovat stejnou úroveň při posuzování všech třiceti kompetencí. Co všechno je třeba hodnotit? Jednak

úvodní definici každé z kompetencí, její obsah a přesnost vyjádření; dále jednotlivé charakteristiky, tedy opět jejich obsah a přesnost a navíc správné zařazení do jedné ze čtyř výše uvedených úrovní. Členové pracovní skupiny mají také možnost navrhnout zcela novou kompetenci a nově ji popsat. V této chvíli je možné se k práci na revizi směrnice ještě připojit (pomoc přislíbil např. také Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK). Všichni zájemci o spolupráci jsou vítáni. Pokud však celou práci na revizi směrnice udělají členové pracovní skupiny sami na základě svých zkušeností, bude rozhodně odborná veřejnost o výsledcích informována a vyzvána k diskusi.

Závěr

I české knihovnice a knihovníci vstupují do Evropy. Eurosměrnice KIS udává, za jakých podmínek budou za „evropské“ skutečně považováni. Je na nás, jak se s těmito požadavky vyrovnáme. Rozhodně bychom měli

1. využít jedinečnou šanci, že tento obor má/aktualizuje evropský profesní standard, jak ve školách při přípravě obsahu studia, tak v knihovnách při personální a vzdělávací práci;

2. soustředit zájem na realizaci společných jednání praxe (SKIP) s oborovými školami (střední a vyšší školy, univerzity) o možnostech implementace požadavků směrnice do učebních osnov;

3. pokusit se o testování směrnice na vybraných pracovištích a vyhodnocení získaných výsledků, event. využít směrnici při aplikaci nového katalogu prací;

4. používat směrnici jako pomůcku při personální práci a při vnitřním (i finančním) hodnocení pracovníků knihoven.

Práce na revizi směrnice nejsou tedy dosud ukončeny. Jakékoli nabídky ke spolupráci v této fázi i v dalších obdobích (připomínky apod.) jsou vítány.

Kontakty:

PhDr. Miloslava Faitová (Univerzitní knihovna Západočeské univerzity):

faitova@uk.zcu.cz

Zlata Houšková (Národní knihovna ČR): zlata.houskova@nkp.cz

Literatura:

1. *Průvodce znalostmi a dovednostmi evropských odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb*. Praha; Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 1999. 51 s. ISBN 80-85851-10-5.

2. RITTBERGER, Marc – SCHMID, Matthias. *Certification of Information Professionals in Europe. CERTIDoc Project: Inquiry* [online]. [cit.2003-07-30]. Dostupné z WWW <http://marc.rittberger.ch/lit_mr.html>.